

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Катя Дионисиева,
на **дисертационен труд** за присъждане на образователна и научна степен „**доктор**“ в област на висшето образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика, докторска програма *Специална педагогика*

на тема:

СЪЧЕТАВАНЕ НА ОБУЧИТЕЛНИ И ТЕРАПЕВТИЧНИ МЕТОДИ ЗА УЧЕНИЦИ ОТ АУТИСТИЧНИЯ СПЕКЪР ОТ ПЕДАГОГИЧЕСКИТЕ СПЕЦИАЛИСТИ
разработен от докторант **Екатерини Карамани**
с научен ръководител: **доц. д-р Емилия Евгениева**

Представени материализа защитата:

- ✘ *Дисертационен труд* е разработен в обем от 171 печатни страници основен текст, от които 158 – разработка и 17 стр. библиография. В приложенията на 12 стр. са включени използваните в разработката въпросник и протокол за наблюдение. В края на основния текст са поместени приносите от цялостната работа по дисертационния труд, изведени от докторант Е. Карамани. Дизайнът на разработката следва традиционната структура: увод; три глави, от които I - литературен обзор, II - постановка на експерименталната работа, и III - анализ на получените резултати; заключение. Библиографията съдържа общо 188 литературни източника.
- ✘ *Автореферат* на дисертация за образователна и научна степен “доктор” с обем от 61 стр.
- ✘ *Списък на публикациите* и участие в конференция с доклад по темата на дисертационния труд в периода 2016 – 2018 г. е включен в края на разработката.
- ✘ *Актуална автобиография* на докторант Е. Карамани.

Актуалност на разработката:

Сред децата със специални образователни потребности се откроява популацията на тези с растройства от аутистичния спектър (РАС), чиито потребности с цел превенция и/или преодоляване на вторични отклонения в развитието са сериозно предизвикателство за широк кръг специалисти и семейството. Да изследва своеобразието в развитието и опита на общообразователното училище в работата с деца и подрастващи с РАС е основната цел на Екатерина Карамани. В рамките на дисертационния труд тя прави опит за систематизиране на резултати от опита на много изследователи на аутизма и на базата на наученото провежда свое изследване с очакване то

да бъде поредното доказателство за възможностите в оценяването на потребностите и обогатяването на терапевтичните подходи при децата с РАС.

Съдържателна характеристика:

Уводът представя виждането на докторанта за актуалността на проблема, както и направените избори по отношение на цели, задачи, изследователски въпроси и подходи за доказване на издигнатите още тук хипотези.

Първа глава включва пространно проучване на докторанта относно статуса на лицата с РАС, съвременните обучителни и терапевтични методи, разработени и/или прилагани в работата с деца и подрастващи с РАС. В този раздел след кратко представяне на нарушението се акцентира върху спецификата на социалните умения и поведението като базисни компоненти в определянето на подходящи методи за работа. Докторант Е. Карамани последователно описва доказани вече методи и подходи като Приложния поведенчески анализ (АРА) и базираните на него метод "Флортайм" или модел на различните взаимоотношения (Floor time or Difference Relationship Model), метод за терапия чрез ключова реакция (Pivotal Response Treatment); разработената преди всичко за деца с РАС и много добре приемана система за общуване чрез размяна на картинки PECS; програма за развитие на взаимоотношенията (RDI); модел SCERTS за развитие на социалната комуникация, регулиране на емоциите и транзакционна подкрепа; Програма TEACCH за терапия и образование на деца с аутизъм и свързани нарушения в общуването и др.. Не на последно място по важност авторът разглежда проблема за вербалната комуникация при РАС. Така обект на вниманието на изследователя са водещите компоненти на социалното общуване и емоционалната сфера на аутистичните деца.

Позовавайки се на съвременни авторитетни източници, Е. Карамани се спира и на основни изисквания към различни видове терапия като физикална, сензорно-интегративна, трудова, логопедична и образователна. Акцентът в този раздел е поставен върху последните два вида терапия, за които авторът използва информация от публикувани систематизирани литературни прегледи.

Във **втора глава** са представени основните параметри на практическото изследване в реда цели, задачи, хипотези на изследването, таблично онагледено описание на извадката на участниците. В методологията на изследването, за съжаление много лаконично, са определени инструментариумът, фазите на изследователска работа, критериите и индикаторите за последващия анализ на емпиричния материал.

Това е най-малката по обем глава, в която успешно можеха да се включат много повече данни, представящи дизайна на изследването и улесняващи разбирането на дискусиите и по-нататъшния анализ на резултатите.

Трета глава включва последователно изложение на данните от въпросника за учители от общообразователното училище, работещи с ученици с аутизъм. Обработени и таблично представени са два раздела с информация – демографски данни на участниците в изследването и значими професионални характеристики, свързани със знания и умения за работа с ученици с РАС, готовност на професионалистите за избор на подходящи методи за обучение и техни комбинации. Резултатите са подложени на качествен и количествен анализ, като е използвана SPSS програма. Онагледяването включва 3 таблици и 35 графики.

В заключението са представени обобщените резултати, доказващи издигнатите работни хипотези. Тук Е. Карамани прави преценка на резултата от цялостната си изследователска работа по темата и извежда препоръки към общообразователните учители, работещи с ученици с РАС и други, ориентирани към по-нататъшни проучвания по водещия проблем в нейната дисертация.

Логично следват **приносите** от научното изследване на докторанта. Те са коректно изведени и представляват реален резултат от продължителна и задълбочена изследователска работа за потребностите и уменията на общообразователните учители да работят гъвкаво с ученици с РАС.

Приложеният **автореферат** с обем 61 страници е разработен съгласно нормативните изисквания и изцяло отговаря на съдържанието на дисертационния труд.

Включените в списък **три публикации и едно участие в конференция** са по темата на дисертационния труд и отговарят на регламента за допускане до защита.

Въпрос по дисертационния труд:

- × От гледна точка на наличните високо технологични образователни продукти как елементи на подпомогнатата комуникация могат да се използват в масовата класна стая за обучение на ученици с аутизъм?

Препоръки:

- × В увода следва да се определи позицията на докторанта относно избраната тема, докато представянето на целите, задачите и хипотезите на изследването се вписва по-добре във втора глава, която е посветена на методологията и мениджмънта на емпиричната работа.
- × Таблици 2 и 3 (съответно 120 стр. и 132 стр.) съдържат информация от статистическите изчисления и могат да бъдат дадени в приложение, а в текста на трета глава са достатъчни само крайните резултати от обработката на данните.

Заклучение:

Убедена съм, че дисертационният труд на Катерини Карамани заслужава **висока оценка**. Докторантът отговаря на всички изисквания по представени пред журито документи за допускане до защита. Разработеният дисертационен труд на тема **“СЪЧЕТАВАНЕ НА ОБУЧИТЕЛНИ И ТЕРАПЕВТИЧНИ МЕТОДИ ЗА УЧЕНИЦИ ОТ АУТИСТИЧНИЯ СПЕКЪР ОТ ПЕДАГОГИЧЕСКИТЕ СПЕЦИАЛИСТИ”** е посветен на актуален изследователски проблем и избраната тема е дисертабилна. Докторантът показва умения за добро академично писане, анализиране и систематизиране на литературни и изследователски данни. Ето защо предлагам на колегите от научното жури **да гласуват присъждане на научна степен „доктор” на Катерини Карамани в професионално направление 1.2 Педагогика - Специална педагогика.**

07.03.2019 г.
гр. София

Изготвил становището:
(доц. д-р Катя Дионисиева)